

МАЙСТЕР-КЛАС «ЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПУБЛІКАЦІЇ РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ: ЗАПОБІГАННЯ ПЛАГІАТУ»

Кузьмінська Олена Геронтіївна

Національний університет біоресурсів і природокористування України,
Київ, Україна.

Лупаренко Лілія Анатоліївна,

Пінчук Ольга Павлівна

Інститут цифровізації освіти НАПН України,
Київ, Україна.

Тематика I Науково-практичної конференції з міжнародною участю «Відкрита наука в умовах інтеграції освіти України до європейського дослідницького простору» (OS-UA-ERA-2023) охоплювала питання розвитку теоретичних засад і обміну практичним досвідом застосування технологій відкритої науки в закладах освіти і наукових установах, використання дослідницьких цифрових сервісів та е-інфраструктур, шляхів інтеграції у Європейський дослідницький простір та включала, серед інших, такі змістові напрями, як цифровізація освітньої і наукової діяльності в контексті відкритості джерел та етичні засади використання відкритих наукових досліджень, авторське та ліцензійне право. Майстер-клас «Етичні засади публікації результатів наукових досліджень: запобігання плагіату» (авторки і модератори – *Олена Кузьмінська, Лілія Лупаренко, Ольга Пінчук*) був присвячений академічній доброчесності в науково-дослідницькій роботі.

Розмова з учасниками розпочалася з презентації відкритих онлайн-ресурсів, які можуть бути корисними для самоосвіти та підвищення кваліфікації наукових і науково-педагогічних працівників, навчання студентів. До таких належать, наприклад, «Академічна доброчесність: онлайн-курс для викладачів» на Prometheus (https://courses.prometheus.org.ua/courses/course-v1:Prometheus+AI101+2021_T2/about) та «Академічна доброчесність в університеті» на ВУМ online (<https://vumonline.ua/course/academic-integrity-at-the-university/>).

Академічна доброчесність: МООС

https://courses.prometheus.org.ua/courses/course-v1:Prometheus+AI101+2021_T2/about

<https://www.coursesera.org/lecture/digital-literacy/1-4-academic-integrity-1pUUI>

<https://vumonline.ua/course/academic-integrity-at-the-university/>

<https://www.coursera.org/videos/getting-started-with-essay-writing/1sPljh?query=academic&source=search>

Актуалізувавши розуміння етичних принципів проведення наукових досліджень та етичних принципів публікації/захисту результатів наукових досліджень, автори майстер-класу зосередилися на попередженні плагіату та виявленні наслідків дій, що характеризують процес плагіату:

- видавання чужої роботи за власну;
- переклад з іншої мови;
- точне копіювання слів (Copy & Paste);
- зміна порядку слів, літер, цифр;
- без посилання на автора;
- «бите» посилання;
- наслідування стилю;
- крадіжка ідеї.

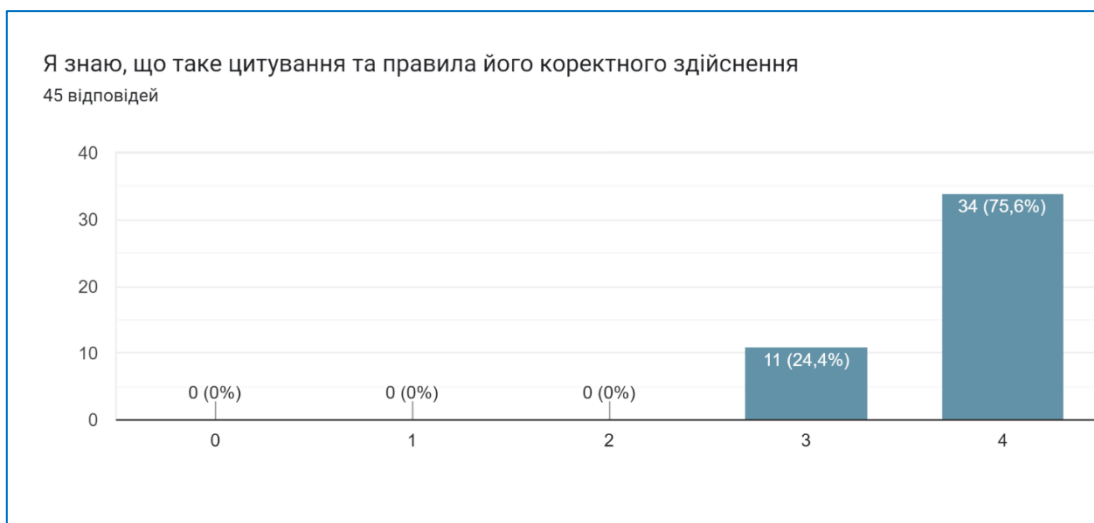
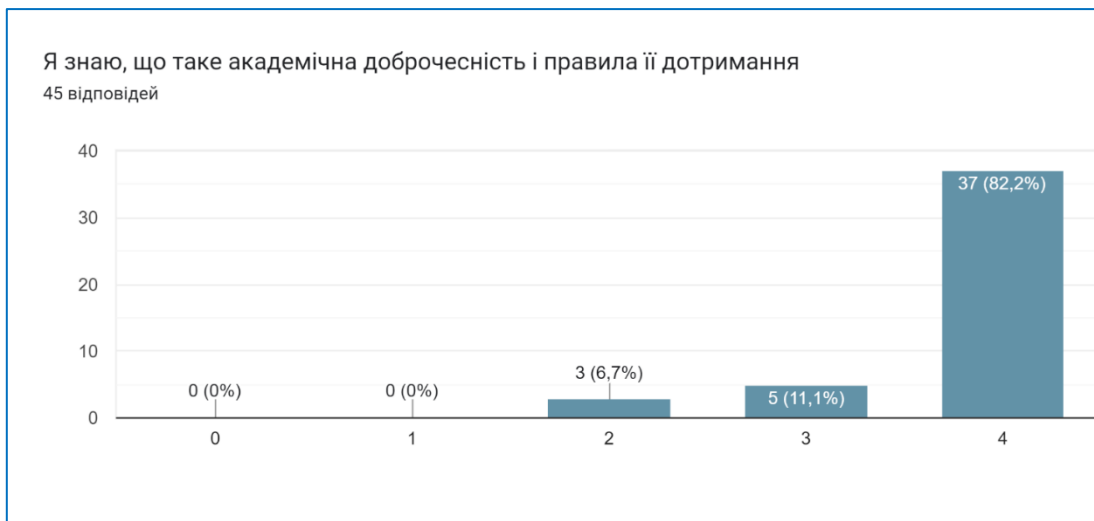

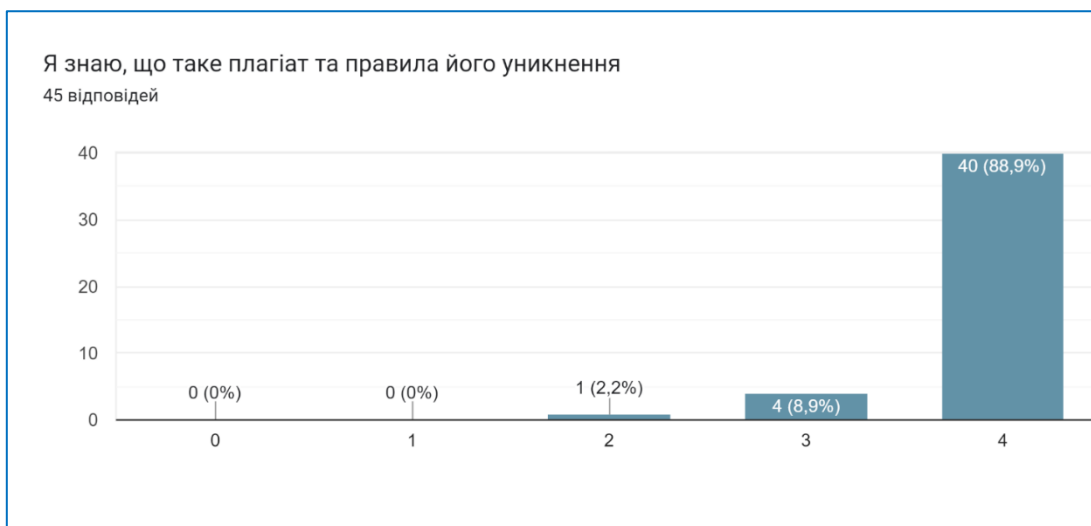
Для того, щоб ініціювати обговорення, Олена Кузьмінська наживо продемонструвала результати короткого опитування «Теорія і практика академічної доброчесності 2023», що було запропоновано учасникам конференції напередодні події. Зауважимо, що в опитуванні взяло участь 45 осіб: доктори наук – 8,9%, кандидати наук (доктори філософії) – 53,3%, аспіранти – 17,8%, магістри/спеціалісти – 20%. Отже, переважна більшість – дослідники з науковим ступенем, які мають досвід оприлюднення результатів наукової діяльності.

Ведучі майстерки попросили оцінити присутніх за 5-ти бальною шкалою рівень їх обізнаності та впевненості щодо деяких аспектів академічної доброчесності: 4 - безперечно, так ; 3 - так; 2 - скоріше так, ніж ні (дещо обізнаний/-а); 1 - скоріше ні, ніж так (я чув/-ла, але не знаю); 0 - не знаю. На основі аналізу одержаних результатів визначено, що новачків серед учасників майже немає.

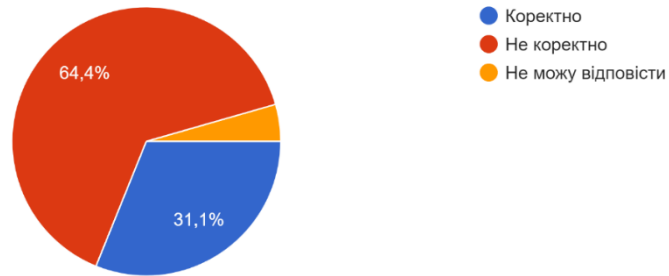
Проте, під час майстер-класу з'ясувалося, що на деякі питання щодо етики публікацій результатів власних досліджень в учасників немає однозначної відповіді.

Відомо, що бібліографічні посилання у наукових працях обов'язково ставляться: під час цитування фрагментів тексту, формул, таблиць, ілюстрацій; при запозиченні положень, формул, таблиць, ілюстрацій тощо. над вигляді цитати; при перефразованому, недослівному відтворенні фрагмента чужого тексту; при цитуванні своїх раніше опублікованих текстів; при аналізі у тексті змісту інших публікацій; при необхідності відсилання читача до інших публікацій, де матеріал, що обговорюється, дано більш повно.

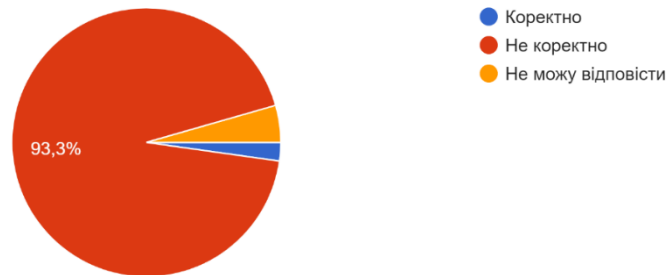
Цікава дискусія відбулася навколо питань самоцитування у наукових роботах різного жанру, можливості здійснювати повторну публікацію (передрук) та цитування ChatGPT.

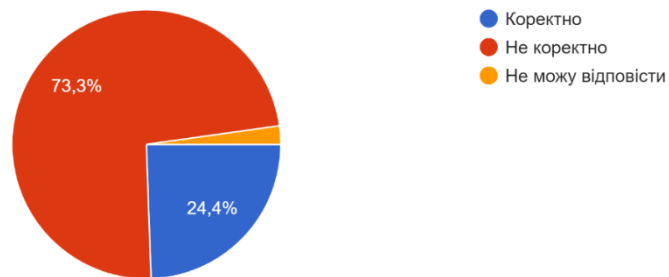
1 Дослідник у науковій праці (стаття) розмістив (запозичив) фрагмент тексту, за яким додав посилання на відповідне джерело, але не взяв ...лапки. Наскільки дії дослідника є коректними?
45 відповідей

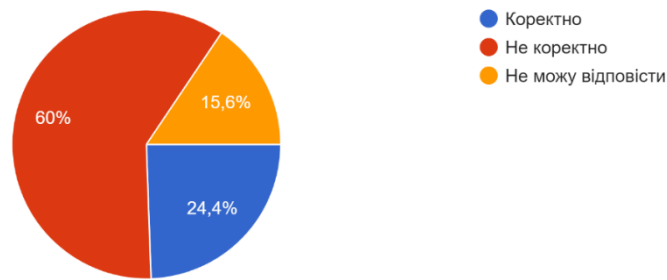
2 У роботі дослідник перефразує текст з іншого джерела без відповідного посилання. Наскільки дії дослідника є коректними?
45 відповідей

3 У роботі дослідник наводить бібліографічний опис використаних джерел, проте, не всі джерела "використані" в основному тексті. Наскільки дії дослідника є коректними?
45 відповідей

4 У роботі дослідник наводить прізвища інших дослідників в контексті аналізу стану розробленості предметної області дослідження ...ників. Наскільки дії дослідника є коректними?
45 відповідей

Ольга Пінчук нагадала, що *самоцитуванням* є повторне використання автором текстів або фрагментів текстів зі своїх ранніх опублікованих/оприлюднених творів/робіт. Міжнародний досвід етики самоцитування у наукових роботах різного жанру сформував певні традиції добросовісного самоцитування. Так у матеріалах конференції з огляду на вимоги програмного комітету та правил оформлення цитування може бути використана будь-яка власна публікація автора.

→ **Матеріали конференцій (тези, доповіді)**

↑ будь-яка публікація з огляду на вимоги програмного комітету

→ **Наукова стаття**

↑ тези ↑ доповідь ↑ стаття (обмеження за обсягом)

↑ дисертація (обмеження за часом) ↑ монографія

→ **Дисертація**

↑ тези ↑ доповідь ↑ стаття ↑ монографія

→ **Монографія**

↑ тези ↑ доповідь ↑ стаття ↑ дисертація ↑ монографія

Не є унормованим змістовий обсяг самоцитування, проте унормована частка у списку використаних джерел. Найчастіше вона складає не більше, ніж 10%-15%.

Аналізуючи зміст, рецензенти і редактори тримають у фокусі питання: чи це не є повтором? Чи не є ознакою втрати новизни нової/поданої статті? Використано власні опубліковані матеріали під час аналізу джерельної бази, в теоретичних основах/методології дослідження чи у викладі основних результатів нового дослідження і висновках?

Самоцитування може бути кваліфіковано як *самоплагіат*. Наслідками недобросовісного самоцитування можуть бути зменшення довіри до дослідника та втрата іміджу науковця.

Щодо можливості здійснювати *повторну публікацію (передрук)*. Увагу учасників майстер-класу звернули на змістові відмінності таких понять як: дублююча публікація, репринт, передрук, перевидання.

«Дублююча публікація», інакше – «дуплікація публікацій», є або повною перепублікацією статті у іншому виданні без посилання першу публікацію, або одночасна публікація статті у різних виданнях, – однозначно є порушенням академічної доброчесності, кваліфікується як самоплагіат.

Повторна публікація (передрук) – повна перепублікація раніше опублікованої роботи є можливою, є виключенням і здійснюється за певними правилами, що коротко можна сформулювати так:

!виноска на титульній сторінці статті на початкову публікацію (зазначення першоджерела);

! згода обох редакцій (дозвіл на передрук від видавця (правовласника) попередньої роботи регулюються типом ліцензії).

Немає прикладів повторної публікації у фаховому виданні, що вважалося б добродесним!

Стосовно *цитування ChatGPT* зауважимо, що авторам допомогли практичні поради Американської психологічної асоціації. Основні меседжі:

- ChatGPT генеруватиме унікальну відповідь у кожному сеансі чату, навіть якщо буде отримано однакову підказку, зроблено один і той же запит. Отже, щодо створення правильного посилання, для мовних моделей (чат GPT та ін.) використовують URL-адресу, що посилається якомога пряміше на джерело (тобто на сторінку, де ви можете отримати доступ до моделі, а не на домашню сторінку видавця).

- ChatGPT - допомога в дослідженнях, але НЕ для написання повного тексту рукопису.

- Описати, як використовували цей інструмент можна у розділі «Методи/методика дослідження».

- Для оглядів літератури чи інших типів есе, чи відгуків, можливо описати використання цього інструменту, у розділі «Вступ».

- У публікації надають текст запиту, який використали, або питання, яке поставили, а потім будь-яку частину відповідного тексту, що був згенерований. Проте, можливо розмістити повний текст довгих відповідей від ChatGPT у додатку до статті або в додаткових онлайн-матеріалах. На кшталт: у відповідь на наш запит «...» у тексті згенерованому чатом GPT зазначено, що ... «...цитата...», або парафраз і посилання на повний запис діалогу в додатку.

Потужний перелік програмного забезпечення пошуку текстових збігів для встановлення на ПК і онлайн ресурси пошуку текстових збігів, що запропонувала для аналізу і використання *Лілія Лупаренко*, вразив учасників.

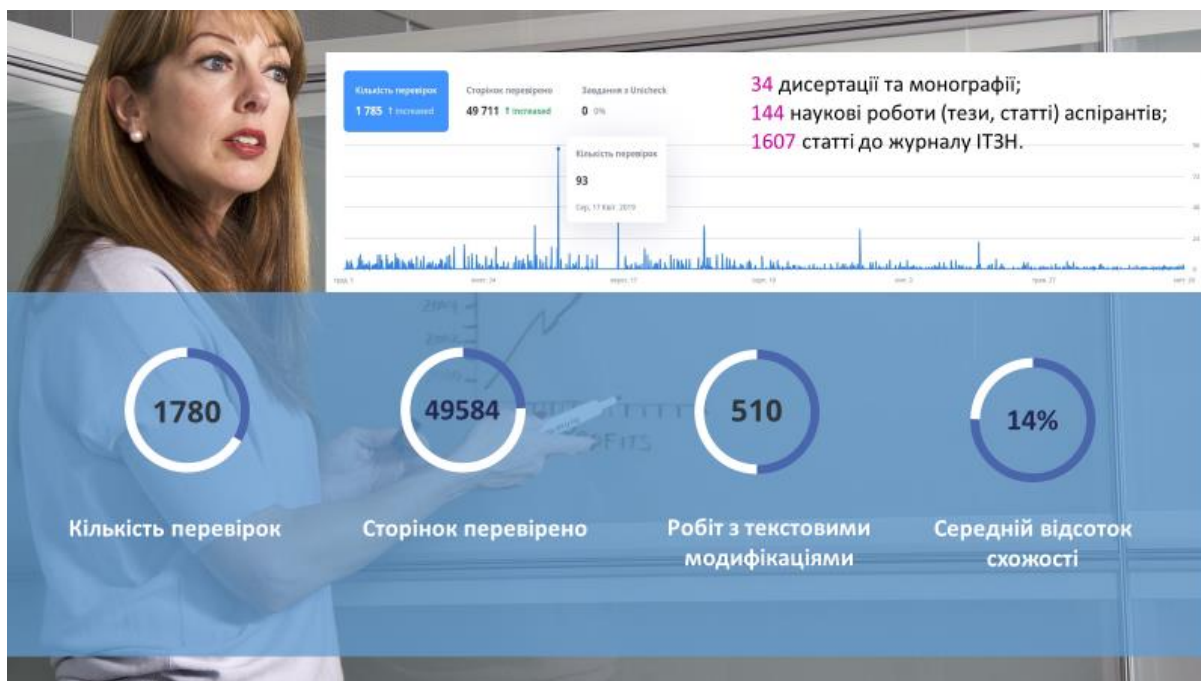
Програмне забезпечення пошуку текстових збігів для встановлення на ПК

№	Назва програмного забезпечення	Адреса в мережі Інтернет
1.	AntiPlagiarism.NET	http://antiplagiarism.net
2.	Viper	https://www.scanmyessay.com/
3.	Plagiarism Detector Pro	https://plagiarism-detector.com/c/ua/index.php
4.	AntiPlagiarism.NET	https://antiplagiarism.net/
5.	WCOPYFIND	https://plagiarism.bloomfieldmedia.com/software/wcopyfind/
6.	Double Content Finder	https://textbroker.ru/main/dcfinder.html
7.	Плагиат НЕТ	http://www.mywebs.ru/plagiatanet.html
8.	eTXT Антиплагиат	https://www.etxt.ru/antiplagiat
9.	Advego Plagiatus	http://advego.ru/plagiatus/
10.	Compare Suite	http://www.comparesuite.ru
11.	Plagiatinform	http://softforfree.com/download/plagiat_inform-13802-0.html
12.	Praide Unique Content Analyser	недоступно

Онлайн ресурси пошуку текстових збігів

№	Назва онлайн засобу	Адреса в мережі Інтернет
13.	Grammarly	https://www.grammarly.com/plagiarism-checker
14.	Turnitin	http://turnitin.com/en_us
15.	Ouriginal (Urkund)	https://www.ouriginal.com/
16.	Plag	https://www.plag.com.ua/
17.	StrikePlagiarism.com (Plagiat.pl)	https://strikeplagiarism.com/en/
18.	Unicheck	https://unicheck.com/uk-ua/login/education
19.	EduBirdie	https://edubirdie.com/perevirka-na-plagiat
20.	Docoloc	https://www.docoloc.de
21.	Plagiarism Detector.net	http://plagiarismdetector.net
22.	PlagScan	http://www.plagscan.com
23.	SeeSources	http://www.plagscan.com/seesources/analyse.php
24.	PlagTracker	http://www.plagtracker.com
25.	Plagiarism Checker (smallSeoTools)	https://smallseotools.com/plagiarism-checker/
26.	Plagium	http://www.plagium.com
27.	Plagiarisma	http://plagiarisma.net
28.	DupliChecker	https://www.duplichecker.com
29.	Copyscape	http://www.copyscape.com
30.	ISTIO	http://istio.com
31.	PaperRater, PlagiarismChecker	недоступно
32.	Text.ru	https://text.ru/
33.	Be1.ru	https://be1.ru/antiplagiat-online/
34.	Exactus-Like	http://like.exactus.ru/index.php/ru/
35.	Content-watch	https://content-watch.ru/text
36.	Антиплагиат	https://www.antiplagiat.ru/
37.	FindCopy (Miratools)	http://www.miratools.ru
38.	Защита уникальности контента	http://www.content-watch.ru/text

Учасникам заходу було презентовано практичний кейс редакторів видання «Інформаційні технології і засоби навчання» (<https://journal.iitta.gov.ua/>) щодо попередження плагіату. Електронне наукове фахове видання, засноване у 2006 р., має великий досвід та високі академічні результати. Кілька років поспіль журнал займає 1 місце у «Топ 100 наукових періодичних видань України». За даними Google Scholar станом на 24 квітня 2023 кількість цитувань статей журналу – 15546, h-індекс – 48; i10-індекс – 424. Індукується Web of Science (ESCI, JCI= 0.46, Category: Education & Educational Research), США; Google Академія, США; Open Ukrainian Citation Index (OUCI), Україна та ін.

Учасники майстер-класу отримали можливість проаналізувати реальні звіти перевірки на унікальність текстів наукових статей та отримати відповіді від експертів фахового електронного видання.

У прикінцевому опитуванні учасники майстер-класу подякували за інформацію, за надані довідкові джерела та ресурси, за ініціативу організаторів. Висловили зацікавленість у подібних практичних заходах і потребу в збільшенні часу для ознайомлення з наочними прикладами і напрацюванні відповідних навичок запобігання плагіату.

«Дякую, колегам за обмін досвідом та цікаві інсайти! Дякую за порушені питання. Дуже добре, що у майстер-класі було задіяно кілька спікерів, тому було цікавіше слухати. Дуже будемо раді за частішу організацію таких майстер-класів, а також відпрацювання практичних навичок»

Список використаних джерел

1. American Psychological Association. (2020). *Publication manual of the American Psychological Association* (7th ed.). doi: 10.1037/0000165-000
2. Інститут цифровізації освіти НАПН України. (2023с, 27 квітня). Майстер-клас «Етичні засади публікації результатів наукових досліджень: запобігання плагіату» [Відео]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=oYjMBDnJIXY&t=1s>
3. Кузьминская, Е. Г. (2014) Информационные технологии и научная коммуникация: инструменты и модели внедрения в условиях университета. *Образовательные технологии и общество*, 17(1), 447–456.
4. Kuzminska, O. (2021). Selecting tools to enhance scholarly communication through the life cycle of scientific research. *ETQ*, 3, 402–414. doi: 10.55056/etq.19.
5. Лупаренко, Л. А. (2014). Інструментарій виявлення плагіату в наукових роботах: аналіз програмних рішень. *ITLT*, 40 (2), 151–169. <https://doi.org/10.33407/itlt.v40i2.1050>
6. Пінчук О., & Малицька І. (2020). Ефективна експертиза публікацій як запорука якості наукових видань. *Теорія і практика управління соціальними системами*, 4, 64–80. doi:10.20998/2078-7782.2020.4.06